

ابعاد نقش آفرینی حوزه های علمیه خواهران در گام دوم انقلاب

اکرم صالحی^۱

چکیده

انقلاب اسلامی ایران، بعد از سالها سلطه نظام های طاغوتی موجب شد، تا بار دیگر اسلام در راس حاکمیت قرار بگیرد و نظام اسلامی بر جامعه ایران حاکم شود. در زمان کنونی که ما بر طبق نظریات رهبری معظم علیه السلام در گام دوم انقلاب قرار داریم، تنها قدم اول را برای ایجاد تمدن نوین اسلامی برداشته ایم. بعد از انقلاب اسلامی و ایجاد نظام اسلامی، بایستی با تشکیل دولت اسلامی سیر طبیعی جامعه به سوی اسلامی سازی پیش برود و جامعه اسلامی تشکیل شود و عملیاتی شدن دستورات اسلام در پیکره جامعه و ایجاد الگوی اسلامی پیشرفت می تواند زمینه ظهور تمدن نوین اسلامی را فراهم آورد. حوزه های علمیه و به خصوص حوزه علمیه خواهران به تبع جایگاه مهم زن در جامعه، توانایی آن را دارد که نقش مهم و بی بدیلی را در این عرصه ایفا نماید. این مقاله با استفاده از ابزار کتابخانه ای به تحلیل و توصیف ابعاد و چگونگی این نقش آفرینی، در گام دوم انقلاب و ایجاد تمدن نوین اسلامی پرداخته است. حوزه های علمیه خواهران می تواند در دو بعد درون حوزوی و برون حوزوی در عرصه های علمی - پژوهشی و فرهنگی - تبلیغی، بر روند تمدن سازی نوین اسلامی تأثیر مهمی داشته باشد.

کلید واژه: تمدن نوین اسلامی، گام دوم انقلاب، حوزه های علمیه خواهران، پیشرفت علمی

۱. طلبه سطح ۳، رشته فقه و اصول، معاون پژوهش مدرسه علمیه خدیجه کبری علیها السلام زنجان، عضو انجمن

مقدمه

انقلاب شکوهمند جمهوری اسلامی ایران، بعد از سالها سلطه نظام‌های طاغوتی بارقه امیدی شد تا بار دیگر اسلام در راس قرار بگیرد. و نظام اسلامی بر جامعه ایران حاکم شود اما این تنها گام اول برای ایجاد تمدن بزرگ اسلامی بود زیرا با توجه به نظرات ارزشمند مقام معظم رهبری علیه السلام، بعد از ایجاد نظام اسلامی باید دولت اسلامی ایجاد شود و در وهله بعد جامعه اسلامی ایجاد شود، که در اثر ارتباط با دول دیگر و فرهنگ‌های مختلف و بروز قدرت جهانی شدن اسلام که خداوند آن را وعده داده است، منجر به تشکیل تمدن بزرگ اسلامی بشود. به طور کلی یک زنجیره منطقی وجود دارد: که حلقه اول، انقلاب اسلامی است سپس تشکیل نظام اسلامی، بعد تشکیل دولت و جامعه اسلامی و در مرحله نهایی تشکیل تمدن بزرگ اسلامی است.

تمدن‌سازی نوین اسلامی از جهات مختلف از جمله نقش علوم انسانی، اخلاق، تربیت اسلامی همچنین نقش علم، پژوهش و زنان در آن، مورد تحقیق پژوهشگران واقع شده است.

۱. مقاله نقش علوم انسانی در تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری، ابوطالبی، مهدی، مجله تحقیقات بنیادی علوم انسانی، ص ۹۷ تا ۱۲۴، شماره ۶، بهار ۱۳۹۶، به بررسی نقش علوم انسانی در و اسلامی سازی آن در ایجاد تمدن اسلامی پرداخته است.

۲. مقاله تبیین الگوی مفهومی نقش آفرینی زنان در تحقق تمدن نوین اسلامی، اخوان نیلچی، نفیسه، یاسری، زینب، دوفصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، شماره ۲، پائیز و زمستان ۱۳۹۷، با این تحقیق به یک الگوی مفهومی در راستای نقش زن در این عرصه اشاره دارد.

۳. مقاله نقش بانوان در استحکام درونی نظام از دیدگاه مقام معظم رهبری شایگان، فریبا، مومنی راد، فهیمه، علمی - ترویجی وزارت علوم، ص ۴۷ تا ۷۱، شماره ۶۸، بهار و تابستان ۱۳۹۷، با توجه به نقش محوری زن در وهله اول در خانه و در نهایت در جامعه این موضوع را از دیدگاه رهبری معظم انقلاب بررسی کرده است.

۴. مقاله تبیین عوامل ایجاد تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری، خیاط، علی، صفرپور، هادی، علمی - ترویجی حوزه علمیه، ص ۱۷۷ تا ۲۰۵، شماره ۶۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۷، عوامل تمدن ساز را در دو گروه عوامل باطنی مثل ایمان و رهبری و... و عوامل ظاهری مثل بستراقتصاد، عدالت محوری و... بررسی کرده است.

۵. مهدوی، اصغر آقا، سقزاده، مهدی، بررسی و تحلیل نقش و جایگاه دانش فقه در تمدن سازی، ص ۴۳ تا ۵۸، شماره ۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۴.

۶. مقاله زن، سبک زندگی و تمدن سازی نوین اسلامی، خاتمی نیا، فضا، مجله پیام زن شماره ۲۶۷، شماره ۲۶۷ تیر ماه سال ۱۳۹۳، با توجه به نقش سبک زندگی اسلامی در تمدن سازی و نقش محوری زن در ایجاد سبک زندگی به بررسی رابطه این دو عامل و تأثیر آن بر تمدن سازی نوین اسلامی پرداخته است.

با توجه به پیشینه موجود این تحقیق نیز در صدد است تا؛ از طریق تطبیق اثر نقش آفرینی عناصر علم، پژوهش و تبلیغ که به امر کلیدی تربیت منجر می شود با نقش حیاتی زنان جامعه خصوصاً زنانی که در مکتب منابع اسلامی علم آموزی می کنند، به بیان ابعاد نقش آفرینی حوزه های علمیه خواهران در گام دوم انقلاب و ایجاد تمدن سازی نوین اسلامی بپردازد.

در آغاز پیدایش تمدن اسلامی بعد از ظهور اسلام زنانی تربیت شده در اثر تعالیم اسلامی بودند که از حیث حمایت از جامعه و رهبران اسلامی گامهای موثری در پیشبرد اهداف اسلام نوظهور برداشتند. با توجه به نقش آفرینی زنان بسیاری بعد از حضرت خدیجه علیها السلام در تاریخ اسلام، روشن است که زن به عنوان عضوی از جامعه، می تواند با خودسازی و تربیت افراد جامعه (دگرسازی)، در پیاده کردن تعالیم اسلام و ساختن جامعه اسلامی مؤثر باشد و یکی از ظرفیت های عمده جوامع اسلامی در رسیدن به تمدن نوین اسلامی قلمداد شود. به گفته مقام معظم رهبری علیه السلام، هدف هر مسلمان باید ایجاد تمدن اسلامی نوین باشد؛ زیرا ملت های اسلامی ظرفیتهای عظیمی دارند که اگر از این ظرفیتهای

استفاده شود، امت اسلامی به اوج عزّت خواهد رسید که همان ایجاد تمدّن عظیم اسلامی است.

مراکز و مجموعه‌های علمی در جوامع اسلامی و حوزه‌های علمیه و به‌طور خاص حوزه‌های علمیه خواهران می‌تواند، تربیت‌کننده عناصر علمی و دارای مهارت تربیتی و تبلیغی در جهت جامعه‌سازی و تمدن‌سازی اسلامی باشند. طلاب خواهر با توجه به نوع آموزه‌هایی که تعلیم می‌بینند و از طرفی جایگاهی که در نگاه افراد جامعه مخاطب دارند - که اغلب بانوان هستند - البته داشتن جایگاه ویژه زن مسلمان، قطعاً تأثیر مهمی در تحقق تمدن نوین اسلامی خواهند داشت بنابراین، ضرورت دارد با تبیین مفاهیم تمدن، تمدن اسلامی، تمدن‌سازی نوین اسلامی و نقش زن در آن، به نقش حوزه‌های خواهران در تحقق تمدن‌سازی نوین اسلامی درگام دوم انقلاب از دو نگاه درون حوزوی و برون حوزوی پرداخته شود.

مفهوم‌شناسی

تمدن

در تعریف کلمه تمدن باید گفت که؛ تمدن مصدر عربی از باب تفاعل و همچنین اسم مصدر فارسی است؛ در تعریف تمدن، در فرهنگ عمید آمده است: «شهرنشین شدن، خوی شهری برگزیدن و با اخلاق مردم شهر آشنا شدن، همکاری مردم با یکدیگر در امور زندگانی و فراهم ساختن اسباب ترقی و آسایش خود». (عمید، ۱۳۷۴، ص ۱۷۰)

فرهنگ دهخدا واژه تمدن را این‌گونه تعریف می‌کند که: «تخلّق به اخلاق اهل شهر و انتقال از خشونت و جهل به حالت ظرافت و انس و معرفت»؛ ولی با توجه به دیگر لغت نامه‌ها، تمدن را به «در شهر بود و باش کردن و انتظام شهر نمودن و اجتماع اهل حرفه، اقامت در شهر، شهرنشینی و مجازاً تربیت و ادب» معنی کرده است. (دهخدا، ۱۳۴۲، ص ۱۰۰)

در زبان عربی، در کنار اصطلاح تمدن، مترادف‌هایی مانند: «حضارة»، «ثقافة» و

“مدینه” آمده است و کلمه تمدن به معنای متمدن شدن، شهر نشینی آمده است. (قیم، ۱۳۹۳، ص ۵۷۴)

در قرآن شریف، از ریشه «م. د. ن» یا «ح. ض. ر» که در عربی کلمه «حضارة» را از آن ساخته اند، کلمه صریح برای تمدن ذکر نشده است؛ لیکن با اندکی تامل در کلمه های مثل “امت”، “قریه” و “قرن” می توان دریافت که این کلمات با کلمه تمدن همخوانی داشته و شهرنشینی را به معنای اختیار کردن شهر نشینی و از حالت خشونت و جهل به حالت معرفت انتقال یافتن معنا کرده اند. (جر، ۱۳۸۰، ص ۶۵۳)

در قرآن کریم معیار مدینه و شهر بودن صرفاً ایجاد بناهای مهم و خاص و ایجاد فعالیت های لازمه شهرنشینی نیست بلکه طبق تعابیر قرآنی معیار صلاحیت فرهنگی و فضائل افراد است که معیار مدینه یا قریه می باشد ﴿وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ... وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا...﴾ (کهف / ۸۲ - ۷۷) که در این آیه آن مکان به جهت انتساب به افراد صالح شهر نامیده شده است درحالی که خداوند متعال در قرآن ابتدا مکه را «بلد» نامیده است و پس از هجرت پیامبر ﷺ از آن شهر تعبیر به قریه کرده است؛ اما از مدینه به احترام اقامت و مدفن پیامبر خدا ﷺ هیچ وقت جز مدینه یاد نکرده است؛ مگر یک بار به نقل قول از منافقان مدینه، که از شدت کینه و عناد با پیامبر، اهل مدینه را با نام قبلی آن، یعنی اهل یثرب، صدا کرده اند. (رهبری، ۱۳۸۷، ص ۲۵) نام قبلی مدینه، یثرب بود. یثرب پس از هجرت، به افتخار ورود و سکونت پیامبر اسلام ﷺ در آن شهر - شاید هم به دستور خداوند - «مدینه النبی» نامیده شد.

بنابراین وجود فضائل اخلاقی و صلاحیت های فرهنگی منجر به وجود سطح عالی از زندگی اجتماعی می شود که می توان از این زندگی جمعی زندگی متمدنانه یاد کرد و مکان این اجتماع را مدینه و دارای تمدن نامید. استاد محمدتقی جعفری ﷺ می گوید: تمدن، تشکّل هماهنگ انسان ها در حیات معقول با روابط عادلانه و اشتراک همه افراد و گروه های جامعه در جهت پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسان ها در همه ابعاد مثبت است

(جعفری، ۱۳۷۶، ج ۵، ۱۶۱)

و اما در تعریف اصطلاحی؛ تمدن را می‌توان به شکل کلی، عبارت از نظم اجتماعی دانست که در نتیجه وجود آن، خلاقیت فرهنگی امکان‌پذیر می‌شود و جریان پیدا می‌کند، در مقوله تمدن به چهار رکن و عنصر اصلی بر می‌خوریم که عبارتند از ۱. پیش‌بینی و احتیاط در امور اقتصادی ۲. سازمان سیاسی ۳. سنن اخلاقی ۴. کوشش در راه معرفت و بسط هنر، می‌باشد.

۱.۲ تمدن اسلامی

تمدن نوعی ایجاد نظم در یک جامعه است. و تشکیل شدن یک تمدن یعنی همه ارکان مادی و معنوی در تحت یک نوع انتظام قرار بگیرند. از آنجایی که وجود انسان از دو بعد مادی و معنوی است ناگزیر همه ابعاد زندگی او متأثر از این دو بعد است یعنی، درظواهر انسان‌ها به‌طور کلی آثاری از بعد مادی و همچنین بعد معنوی او دیده می‌شود.. این تأثیر در تمدن‌های تاریخی بشری به خوبی مشهود است.

«فوکوتساوا یوکیچی» یکی از مهم‌ترین نظریه‌پردازان در زمینه تمدن، دو تعریف از تمدن ارائه می‌دهد؛ در تعریف اول، او تمدن را به‌منزله امری محدود معرفی می‌کند؛ یعنی افزایش دادن آن چه که انسان مصرف می‌کند؛ یعنی افزایش صورت مادی تمدن. در تعریف دوم تمدن به معنای گسترده معرفی می‌شود؛ که در کنار رفاه در زمینه ضرورت‌های روزانه به پالایش معرفت و پرورش فضیلت به نحوی که زندگی بشری را به مرتبه بالاتری بکشانند نیز توجه می‌شود؛ یعنی او برای تمدن دو سطح قائل است: یک سطح مادی و دیگری سطح معنوی است که به مثابه زیربنای تحقق تمدن در نظر گرفته می‌شود و مانند موتور محرکه تمدن عمل می‌کند و بر اساس نیازهای موجود به صورت‌های مادی تمدن شکل می‌دهد.

(خاتمی نیا، ۱۳۹۳، ص ۱۲)

تمدن اسلامی نیز یک نوع انتظام شکلی و مادی و معنوی است که متأثر از مبانی فکری و اعتقادی اسلام است و حکومت رهبران الهی در تاریخ اسلام به نوعی بوده است که،

جامعه از حیث معنوی و حتی مادی مطابق موازین اسلام پیش رود، زیرا قوانین دین اسلام که دین خاتم و کاملترین ادیان الهی است، به گونه ای است که تضمین کننده پیشرفت و ارتقاء مادی و معنوی انسان ها می باشد.

تمدن اسلامی با نگرش توحیدی تمدنی است، ایدئولوژیک با مجموعه ای از ساخته ها و اندوخته های معنوی و مادی جامعه اسلامی که انسان را به سوی کمال مادی و معنوی جامعه اسلامی سوق می دهد ازاین رو در تمدن اسلامی، مقصود تمدن یک ملت یا نژاد خاص نیست بلکه، تمدن ملت های اسلامی است که عرب ها ایرانیان، ترک ها و دیگران را شامل می شود». (فرزانه و دیگران، تبیین عوامل ایجاد تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری، ص ۱۸۰).

آندره میکل، تمدن اسلامی را این گونه توصیف می کند که؛ تمدن اسلامی بیش از همه تمدن ها به علم و دانش اهمیت داده و کهن ترین مدارس جهان را پدید آورده است و با تلفیق علوم گوناگون و افزودن بر آن ها میراث عظیم و تکامل یافته ای را تحویل بشریت داد. وی تمدن اسلامی را مجموعه ای از عقاید، افکار، علوم، هنرها و صنایع توصیف می کند که همه این ها از آموزه های دینی مسلمانان الهام گرفته شده است. این سخن نویسنده که عناصر تمدنی اسلام را منشعب از آموزه های دینی می داند در همه جوامع به فراخور دین و مکتب ارزشی آن جامعه، وجود دارد و به تناسب سطح این آموزه ها و در واقع آرمان ها و ارزشهای آن مکتب می تواند موتور پیشران آن جامعه باشد.

در بحث ایجاد تمدن نوین اسلامی، اهتمام به آرمانها و ارزشهای اسلام نیز اولین قدم برای ایجاد انقلاب اسلامی ایران بوده است و مهم ترین چیزی که موجب این تغییر و دگرگونی شد، خروش ملت در برابر بی توجهی به ارزشهای اسلامی از سوی حکومت بود. مقام معظم رهبری، انقلاب ۵۷ را انفجار در برابر نظام غلط طاغوتی توصیف می کنند که حکومت طاغوت، مغایر با ولایت الهی و در راس بودن موازین شریعت می باشد.

درهر تمدن انسانی برحسب اندیشه و مبانی خود ظرفیت خاصی وجود دارد که نمی توان

از آن تجاوز کرد و از آنجاکه قرآن دارای اندیشه‌های متعالی و هماهنگ با فطرت بشری است، ظرفیت تمدن حاصل از این اندیشه، به وسعت تمام تاریخ بشریت تا فرجام این عالم و برپایی قیامت است زیرا دین اسلام دین کامل متناسب با آخرین ظرفیت‌های انسانی است و قرآن نیز به‌عنوان معجزه خاتم المرسلین صلوات الله و سلامه علیه نیز حاوی دستورات متناسب با نیازهای انسانی در همه ابعاد زندگی او می‌باشد و هرگز دچار زوال و سقوط نمی‌شود؛ چون فطرت‌ها تغییرناپذیر و دائمی‌اند: «فأقم وجهک للدين حنیفا فطرت الله التي فطر الناس علیها لا تبدیل لخلق الله» (روم: ۳۰) (بنی حسن، ۱۳۹۹، ص ۲۸)

پایه‌های تمدن اسلامی با توجه به معارف بلند قرآنی که مبتنی بر فطرت انسانی و نیازهای اوست و در نتیجه سعادت دنیوی و اخروی او را در پی دارد، بنا شده است لذا بایستی این معارف در مراکز معرفتی مانند حوزه‌های علمیه به زبان ساده و به صورت راهکارهای عملیاتی پروارنده شده و به جامعه ارائه شود. این امر در حوزه‌های علمیه به صورت پیگیر از زمان‌های قدیم وجود داشته است ولی با توجه به اهمیت وجود حاکمیت اسلامی در پیشبرد اهداف تمدنی اسلام، بعد از انقلاب اسلامی ایران ظرفیت زیادی از قدرت حوزه‌های علمیه که به صورت قوه بود، می‌تواند بالفعل شود و آثار خود را در مقدمه‌سازی تمدن نوین اسلامی به ظهور رساند.

۱.۳. تمدن‌سازی نوین اسلامی

با توجه به تجربه در خشان اسلام در تحول جامعه بدوی و فرهنگ جاهلیت عربستان عصر ظهور اسلام و تبدیل آن به پایگاه تمدن اسلامی، در عصر کنونی نیز اسلام قابلیت این امر را دارد که جوامع اسلامی را به اوج ترقی و فرهیختگی برساند.

رهبری معظم انقلاب، ثمره این انقلاب را محدود به تغییر نظام نمی‌دانند و در طی طرح چند مرحله‌ای؛ انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، ایجاد دولت اسلامی و تحقق جامعه اسلامی، نقطه کمال این حرکت را در رسیدن به تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای ظهور معصوم علیه السلام می‌دانند و هرگونه تخطی از این مسیر را مانعی برای رسیدن به هدف اصلی این

سیر معرفی می‌کنند؛ لذا تحقق جامعه اسلامی، می‌تواند به‌عنوان یک نمونه عملی از یک کشور مسلمان را به دنیا نشان بدهد و به دنبال آن بزرگ‌ترین تبلیغ برای دین اسلام صورت می‌گیرد؛ و با توجه به این‌که یک کشور مسلمان در سایه تعالیم اسلامی، بتواند سرآمد باشد، ملت‌های دیگر هم روانه مسیر او خواهند شد و تشکیل امت بزرگ اسلامی که مایه عزت و مایه ترویج اسلام در سراسر جهان است، اتفاق خواهد افتاد؛ و آن مدنیت اسلامی تحقق پیدا می‌کند؛ همانطور که در تمدن اسلامی در قرن چهارم و پنجم مسلمانان توانستند سرآمد باشند و بزرگانی از علما، محققین، فلاسفه، دانشمندان در دنیای اسلام به وجود آمدند.

حوزه‌های علمیه اعم از حوزه‌های برادران و خواهران، می‌توانند به‌عنوان یک نهاد معرفتی می‌توانند نقش مهمی در ارتقاء جامعه در جهت اسلامی شدن داشته باشند و با اسلامی‌سازی عرصه‌های مختلف جامعه راه بروز دستورالعمل‌های پیشبرنده اسلام در جامعه را هموار سازند. زیرا لازمه عملیاتی شدن این دستورات در وهله اول شناخت اصل دین اسلام است. لذا همواره لازم است که فرد یا افرادی دین الهی را تبلیغ کنند و مردم را به سمت خدا و امور خیر و نیک دعوت کنند ﴿فلولا نفر من كل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين ولينذروا قومهم﴾. (توبه، آیه ۱۲۲) و این اول وظیف و اولین قدم در حوزه‌های علمیه است.

۱.۴. نقش زن در تمدن‌سازی

از دیدگاه اسلام زن نیز مانند مرد در جامعه حق فعالیت دارد و جایگاه زن در اسلام و نگاه قرآن و احکام حجاب و نگاه و... حاکی از این امر است.

خداوند در قرآن می‌فرماید: ﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَ لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (نحل ۹۷) که این آیه شریفه حاکی از نگاه فرا جنسیتی قرآن به زن و مرد می‌باشد و همین نگاه است که از زن یک انسان کامل و سازنده جامعه انسانی معرفی می‌کند.

زن در کنار مرد، نقش مهم و حیاتی تربیت فرزند را بر عهده دارد و آثار این نقش آفرینی در محدوده خانه و خانواده منحصر نمی‌ماند بلکه تربیت یک انسان یا انسان‌هایی در بستر

خانواده تربیت اجتماع جامعه‌ای را که متشکل از این انسان‌ها است، پی‌ریزی می‌کند. نمونه‌های بسیاری از تربیت‌های خانوادگی افراد را می‌توان شاهد بود که با حضور فرزندان ایشان در جامعه نمود پیدا می‌کند. به‌طور مثال خانواده‌ای با زمینه تربیتی هنجار مدار و با تعامل خوب با یکدیگر، افرادی منضبط و اهل مدارا و قانون مدار به جامعه تحویل می‌دهد و عکس این مورد نیز متصور است. در یک نگاه کلی خمیرمایه فکری، روحی و جسمی آحاد جامعه انسانی از خانواده‌ها و به‌طور مستقیم از پدر و مادر و به خصوص مادران نشئت می‌گیرد.

مهم‌ترین نقشی که اسلام برعهده زن نهاده و زن با ایفای آن می‌تواند زیربنای ساخت یک تمدن نوین اسلامی را تضمین کند، نقش تربیتی است که در واژه مقدس مادر خلاصه می‌شود. این نقش در نهاد خانواده ایفا می‌شود که در کنار نقش‌هایی همچون همسری تعریف می‌شود. امام خمینی علیه السلام درباره این نقش زن فرمودند: «زن با تربیت صحیح خودش انسان درست می‌کند و با تربیت صحیح خودش کشور را آباد می‌کند.» (خاتمی نیا، ۱۳۹۳، ۱۳)

«زنان عنصری سازنده در جامعه که علاوه بر نقش‌های اجتماعی خود، وظیفه پرورش و تأثیر بر نسل‌ها را دارند تأثیر بسزایی بر جوامع خود می‌گذارند و حتی می‌توانند بر سیر تاریخی جامعه تأثیرگذار باشند و مسیر آن را تغییر دهند. نقش زنان در اسلام به خوبی مشخص شده است. وظیفه اصلی او پرورش نسل و وفاداری به همسر است. بین سبک زندگی و نقش زن در یک جامعه یک رابطه دوسویه برقرار است، گاهی نقش زن فقط محدود به داخل خانه می‌شود و زمانی هم بخشی از محیط کلان‌تر را شامل می‌شود و نقش‌های اجتماعی خارج از محیط خانه را برعهده می‌گیرد.» (خاتمی نیا، ۱۳۹۳، ص ۱۳)

انقلاب در تمامی ابعاد خود، از جمله حضور زنان در به ثمر رسیدن آن، در تحولات منطقه مؤثر بوده است. لذا زنان می‌توانند در کنار حضور موفق در خانه، با حضور در مراکز علمی مانند حوزه‌های علمیه نقش اساسی در عملی شدن محرم‌های اسناد بالادستی مانند

بیانیه گام دوم انقلاب جهت زمینه سازی تمدن نوین اسلامی داشته باشند.

- نقش حوزه های خواهران در تمدن سازی نوین اسلامی

هریک از عناصر جامعه می تواند نقش مهمی در عرصه تمدن سازی داشته باشند. یک تمدن با وجود و تأثیر همه واحدهای یک جامعه ایجاد می شود، زیرا یک تمدن شامل همه امور مادی، معنوی، فرهنگی، مذهبی، اجتماعی، اقتصادی و... جامعه می شود بنابراین همه واحدهای آن شامل افراد، سازمان ها، ارگان ها تشکل ها، مدارس، دانشگاهها، حوزه های علمیه و... در تمدن سازی نقش آفرینی می کند. مقام معظم رهبری در رابطه با نقش آفرینی حوزه های علمیه در تمدن سازی نوین اسلامی می فرمایند: «امروز هم که بحمدالله نظام اسلامی به وجود آمده، تشکیل شده، ما منتظریم که دولت اسلامی به معنای واقعی و سپس جامعه اسلامی به معنای واقعی و سپس تمدن اسلامی به معنای حقیقی به وجود بیاید، حوزه علمیه مسئولیتهای متناسب با این کار بزرگ را دارد، باید انجام بدهد. چه کار باید بکنید؟ باید بنشینید فکر کنید دیگر؛ اینها جزو آن موضوعات و مباحث فکری شما است.» (امام خامنه ای، بیانات در دیدار طلاب حوزه های علمیه ۱۳۹۸/۰۲/۱۸، <https://farsi.khamenei.ir/۴۲۴۷۵/khl.ink/f/>)

«برای تشکیل هر جامعه ای، خواه جامعه لیبرال، اسلامی و یا جامعه سوسیالیستی به چهار پایه اساسی نیاز است. اولین پایه تشکیل هر جامعه باورهای آن جامعه است، باورهای مشترک که افراد هر جامعه ای در بین خود به آن اعتقاد دارند. یعنی همان که به آن جهان بینی گفته می شود.» (مددی، ۱۳۹۱، ص ۹۰)

همین جهان بینی که گاهی مادی و گاهی الهی است در وهله بعدی در بین اعضای جوامع یک سلسله باید و نبایدهایی را برای افراد آن جامعه ایجاد می کند که همگی خود را ملزم به رعایت آن می دانند و گاهی برای برآوردن آن ممکن است راه خود را حتی تا پای جان ادامه دهند که به این امور ارزشها گفته می شود.

«پایه دوم تشکیل جامعه، ارزشهاست؛ ارزشها اعم از ارزش های سیاسی، اقتصادی،

اخلاقی، فرهنگی و دینی، به معنای نظام‌آید نئولوژیکی حاکم بر جامعه است.» (مددی، ۱۳۹۱، ص ۹۰)

«علاوه بر ارزشهای یک جامعه، اصول دیگری در کنار این ارزشها وجود دارد که به آنها ترجیحات رفتاری یا سبک زندگی افراد آن جامعه گفته می‌شود.» (مددی، ۱۳۹۱، ص ۹۱) که سمت و سوی حرکت افراد یک جامعه را در زندگی جهت دهی می‌کند. و این اصول پایه سوم از ارکان یک جامعه را تشکیل می‌دهد. زمانی که باورها و ارزشها و ترجیحات رفتاری خاصی در بین جمعیتی در یک جغرافیای خاص شکل گرفت، نیاز دیگری برای پایداری این امور و اجرایی شدن آنها ایجاد می‌شود که آن، نیاز به ارگانها و یا نهادهایی است که بتواند ارزشهای موجود بین این جمعیت را حفظ و عملی کند و این نهادها پایه چهارم و ضروری برای حفظ اهداف و آرمانهای یک جامعه می‌باشند و با در کنار هم قرار گرفتن این چهار اصل مهم، یک جامعه شکل می‌گیرد. در غیر این صورت صرفاً به اجتماع افراد در یک زمان و یک جغرافیا، جامعه اطلاق نمی‌شود.

حوزه‌های علمیه خواهران به‌عنوان یک نهاد علمی، فرهنگی و دینی می‌تواند، تأثیر مهمی در تمدن‌سازی نوین اسلامی داشته باشد، چرا که در وهله اول می‌تواند نیروهای قوی و مفید را در ابعاد علمی - فرهنگی تربیت کند و در مرحله بعد آثار و عملکرد نیروهای خود را در عرصه تبلیغ دین اسلام و جامعه‌سازی اسلامی به ظهور برساند. بنابراین نقش آفرینی حوزه‌های علمیه خواهران در دو بعد می‌باشد که عبارتست از بخش درون حوزوی و بخش برون حوزوی که هر یک دارای زوایای مختلفی است که، بررسی خواهد شد.

۲. نقش درون حوزوی

فراگیری دانش، یکی از ضروری‌ترین اموری است که در دین اسلام به آن توصیه شده است و این ضرورت برای زنان و مردان یکسان است.

در دوران پیش از انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، اکثر زنان تحصیل کرده در قشر مرفه و به اصطلاح روشنفکر دیده می‌شدند که گرایشات غربی داشتند و عمده دختران و زنان

ایرانی، از تحصیلات عالی محروم بودند و تنها تعداد محدودی با تحمل سختی ها و شرایط خاص می توانستند، ادامه تحصیل بدهند.

البته در طول تاریخ و به ویژه در بیوت عالمان دینی، دختران آگاه و با فضیلتی بودند که برخی علوم رایج حوزه های علمی را از پدران دانشمند خود فرا گرفتند که نام و عدد آنها در تاریخ ما ثبت است.

میل به علم آموزی در میان زنان مانند مردان نوعی نیاز فطری برخاسته از کمال جویی انسان است و این که انسان ها همواره به دنبال یافته های جدید هستند و ریشه بسیاری از ناکامی های خود را در جهالت می دانند، بهره مندی از آموزه های اسلامی نیازمند افراد متخصصی است که از حوزه های علمیه برخاسته باشند.

«در میان شیعیان تحصیل علوم دینی میان زنان به صورت منفرد و پراکنده بود.»

۱.۱. پیشرفت علمی و اسلامی سازی علوم انسانی در عرصه پژوهش

اولین قدم در نقش آفرینی حوزه های علمیه خواهران در جهت تمدن سازی نوین اسلامی، ایجاد پایه های محکم علمی از سوی حوزه های علمیه است که این امر با کمک عنصر پژوهش و تلاش پژوهشگران در جهت اسلامی سازی علوم روز و در قالب تدوین متون برجسته علمی و متون درسی در مراکز علمی اعم از حوزه و دانشگاه قابل دسترسی می باشد. عنصر پژوهش در نگاه کلان امری است که، بسیاری از امور آموزشی و فرهنگی - تبلیغی را در زیر مجموعه خود دارد و پشتیبانی می کند ولی در سازمان مدرسه ای حوزه های خواهران، در وهله اول مکمل آموزش است. به عبارت دیگر پژوهش فرصتی فراهم می آورد که طلاب آنچه را که در طول برنامه های آموزشی به دلیل محدودیت های قابل پیش بینی دریافت نکرده اند، از طریق پژوهش کسب نمایند. ولی این امر بسیار واضح است که در راس قرار داشتن امر پژوهش می تواند موجب غنای آموزش و رسالت فرهنگی حوزه های علمیه باشد چرا که، با پژوهش در عرصه های مختلف می توان زوایای جدید و عمیقی از علوم اسلامی را به روی اندیشمندان جوامع اسلامی گشود و این امر قدمی مهمی در

جامعه‌سازی اسلامی محسوب می‌شود چرا که بنیان‌های فکری جامعه اسلامی را همین معارف برخاسته از علوم اسلامی پی‌ریزی می‌کند.

مقام معظم رهبری درباره اهمیت امر دانش می‌فرمایند:

دانش، آشکارترین وسیله عزّت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم. یکی از مسئولیت‌های خاص حوزه‌های خواهران، پاسخگویی به مباحث زنان است. مواردی شامل؛ تربیت فرزندان، اشتغال زن، جایگاه زن در جامعه و البته امور فقهی مربوط به زنان و... همه از عرصه‌هایی است که، زنان مجتهد و پژوهشگر بایستی در این علوم به تحقیق پردازند و با تطبیق علوم روز با منابع اصیل اسلام شامل کتاب، سنت، عقل و اجماع کاشف از قول معصوم در سه شاخه فقه، عقاید و اخلاق، به اسلامی‌سازی این علوم پردازند و دستورات اسلامی را در قالب نو در متون علمی در اختیار جوامع انسانی قرار دهند.

اسلامی‌سازی علوم در وهله اول شامل مجموعه‌ای از علوم است که از آن به‌عنوان علوم انسانی یاد می‌شود و این امر مسئولیتی است که برعهده مراکز علمی و پژوهشگران علی‌الخصوص در حوزه‌های علمیه می‌باشد و پژوهش در حیطه مسائل و نیازمندی‌های زنان امری که به‌طور خاص بر عهده حوزه‌های علمیه بانوان می‌باشد. و این علوم انسانی عبارتست از؛ «همه علمی که در عرصه‌های مختلف فلسفی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، حقوقی، مدیریتی، تاریخی، تربیتی و آموزشی به توصیف، تبیین، تفسیر، پیش‌بینی، و تقویت، اصلاح یا تغییر کنش‌های انسانی می‌پردازند، جزو علوم انسانی به‌شمار می‌آیند. براین اساس مصادیق علوم انسانی مختلف و متنوع هستند و نمی‌توان به‌طور خاص مصادیق معین و محدودی را نام برد و چه بسا بعدها علمی مطرح شوند که امروز وجود ندارند، ولی در تعریف فوق بگنجد.» (ابوطالبی، ۱۳۹۶، ص ۹۷ تا ۱۲۴)

با توجه به گستردگی دایره علوم انسانی و رشد جوامع و همچنین رشد سریع در عرصه

ارتباطات نیاز است که حوزه های علمیه در راستای ایجاد پایه های تمدن اسلامی، با اسلامی سازی علوم روز دنیا به ویژه در حیطه علوم انسانی، از سیر پیشرفت های علمی و تمدنی دنیا عقب نماند. همان گونه که اروپایی ها در طول چهار، پنج قرن توانستند از دانش و فلسفه مسلمین برای ایجاد یک تمدن جدید بهره ببرند هرچند این تمدن مادی بود و با این که ظاهر پرزرق و برقی داشت، اما باطن خطرناکی برای بشریت داشت چرا که برای رسیدن به این تمدن به سمت غارت ثروت ملت ها و استعمار رفتند و این تمدن مادی نه تنها نتوانست عدالت را برقرار کند بلکه ضد عدالت بود و موجب اسارت و فقر و تحقیر ملت ها گردید. اما با استفاده از دانش و فناوری و تجربه این تمدن را بر عالم بشریت حاکم کردند. در این زمینه مقام معظم رهبری می فرمایند:

امروز نوبت ما است، امروز نوبت اسلام است. وَ تِلْكَ الْآيَاتُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ؛ (۱) امروز نوبت مسلمین است که با همت خود، تمدن نوین اسلامی را شالوده ریزی کنند. همچنان که اروپایی ها آن روز از دانش مسلمین استفاده کردند، از تجربه مسلمین استفاده کردند، از فلسفه مسلمین استفاده کردند، ما [هم] امروز از دانش جهان استفاده میکنیم، از ابزارهای موجود جهانی استفاده میکنیم برای برپا کردن تمدن اسلامی، منتها با روح اسلامی و با روح معنویّت. این وظیفه امروز ما است. (۱۳۹۴/۱۰/۰۸، <https://farsi.khamenei.ir>)

۲.۱ تربیت طلاب مذهب و توانمند به عنوان نیروی پیشران تمدن سازی نوین اسلامی و

توجه به نخبگان

روشن است که نیازهایی در طول زمان، باعث پیدایش حوزه های علمیه خواهران شده است و البته این نیازها در سطوح متفاوت و مختلفی قرار دارند. یکی از نیازها که در رأس قرار دارد اجتهاد یا همان نیروی پویای پژوهشگرانه افراد به طور تخصصی است که علاوه بر پاسخگویی درست به نیازهای جامعه، موجب پیشرفت و پویایی علم می شود. البته وجود مردان مجتهد در بسیاری از موارد این نیاز را برآورده می سازد ولی با وجود دسته عظیمی از احکام اسلامی مربوط به زنان، وجود زنان خبره و فقیه، توان مسئله شناسی های فقه زنان را

افزایش می‌دهد. از سوی دیگر احکام اسلامی منحصر در فقه نیست و قدرت اجتهادی یک بانوی فقیه در فهم مسائل اسلامی، در حوزه اخلاق و عقاید نیز به گسترش این علوم در جامعه زنان، تأثیر مستقیمی بر افزایش سطح علم و آگاهی دینی جامعه دارد چراکه زنان خود نیمی از جامعه هستند و تربیت نیم دیگر را نیز برعهده دارند. «وجود اسلام‌شناسان متخصصی از میان زنان، راه را بر اظهار نظرهای ناصواب و تفاسیر نابجا از مفاهیم اسلامی، به‌ویژه در محافل زنانه سدّ می‌نماید.

حوزه‌های علمیه می‌تواند بستری برای تربیت طلاب مهذب و توانمند باشد تا بتوانند پاسخگوی مسائل زنان جامعه باشند. زیرا بعلت ارتباط بیشتر با جامعه مخاطب زن و همچنین شناخت بیشتر از نیازمندیهای ایشان، زنان طلبه متخصص در حوزه دین می‌توانند تعامل بیشتر و اثرگذار در بین زنان جامعه اسلامی داشته باشند. گام اول انقلاب با این رویکرد توانسته است به تربیت این نیروهای متخصص پردازد که استفاده از این تربیت شدگان و نخبگان تأثیر به‌سزایی در روند اسلامی‌سازی جامعه خواهد داشت. تربیت زنان عالمه و اهمیت به نخبه‌پروری از محورهای مورد تأکید در بیانات رهبری انقلاب می‌باشد، مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید؛ «یکی از بزرگ‌ترین افتخارات نظام اسلامی است که در سایه نظام اسلامی این همه زن فرزانه و تحصیل‌کرده و خوش‌فکر و ممتاز از لحاظ فکری و عملی در جامعه ما وجود دارند؛ خیلی نعمت بزرگی است و مایه افتخار است. تربیت این‌همه انسان والا، برجسته و خوش‌فکر یکی از بزرگ‌ترین افتخارات نظام اسلامی است. امروز وقتی ما نگاه میکنیم، نام زنان ما بر تارک کتابهای متعددی - کتابهای علمی، کتابهای پژوهشی، کتابهای تاریخی، کتابهای ادبی، کتابهای سیاسی، کتابهای هنری - گذاشته شده؛ جزو برترین نوشته‌ها و آثار مکتوب امروز نظام اسلامی - چه مقالات و چه کتاب‌ها - نوشته‌های بانوان ما است، که این واقعاً مایه افتخار است. در تاریخ ما بی‌سابقه است؛ ما دوره‌های گوناگون را دیدیم، آشنا هم بودیم با فضای فرهنگی کشور؛ ما هرگز این‌همه انسان برجسته در زمینه‌های مختلف - چه در مسائل حوزوی، چه در مسائل دانشگاهی -

نداشتیم. (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور،
//khl.ink/f/ https: ۲۶۱۵۵//farsi.khamenei.ir https: ۱۳۹۳/۱/۳۰

تربیت طلاب عالمه و البته متخلق به اخلاق حسنه یک بانوی مسلمان، یکی از ابتدایی‌ترین اهداف حوزه‌های علمیه خواهران است. باتوجه به مسائل کنونی جهانی، شامل مشکلات اقتصادی، سیاسی و ایجاد انحرافات فکری و عقیدتی و تزلزل موجود در جایگاه زن و خانواده، وجود یک نمونه عملی از زن در شرایط کنونی و البته با حفظ شئون زن و خانواده به عنوان عنصر فعالی در اجتماع، بسیار ضروری به نظر می‌رسد. وجود زنان تحصیل کرده و متخصص به خصوص در عرصه دین می‌تواند الگوی عملی یک زن در جامعه اسلامی را برای دنیا به تصویر کشیده و از طرفی تربیت‌کننده جوامع اسلامی تا ایجاد تمدن نوین اسلامی باشد. «امروز زن مسلمان در کشور ایران، یک موجود سرافراز و عزتمند است. هزاران وسیله تبلیغی، بمباران خبری می‌کنند برای این‌که این واقعیت را واژگون جلوه بدهند؛ اما حقیقت این است. امروز مؤمن‌ترین و انقلابی‌ترین زنان ما، زنان تحصیل‌کرده ما هستند. امروز زنان ما، زنان تحصیل‌کرده ما، زنان جوان ما در پیچیده‌ترین آزمایشگاهها و مراکز علمی تجربی و انسانی حضور دارند و فعالند. فعالترین زنان ما در زمینه سیاسی، در زمینه علمی، در زمینه مدیریتهای اجتماعی، زنان مؤمن و انقلابی ما هستند؛ دارای تحصیلات خوب، دارای اندیشه عمیق».

(امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی، ۱۳۹۱/۰۴/۲۱، https: ۲۰۳۸۸//farsi.khamenei.ir //khl.ink/f/

۲.۲ نقش برون‌حوزوی

۲.۱- ۲- عرصه خانواده و تربیت فرزندان و نسل آینده جامعه اسلامی و ارائه نمونه عملی

سبک زندگی اسلامی

یکی از عواملی که در ساختن جامعه اسلامی و در ادامه آن تمدن‌سازی نوین اسلامی مؤثر است، خانواده است. از این رو بیشترین حجمه‌های فرهنگی برای مقابله با آرمان‌های

اسلامی بر روی این نهاد و به قصد متزلزل کردن آن صورت می‌گیرد و حفظ این نهاد وظیفه تک تک آحاد جامعه و بالاخص زنان جامعه می‌باشد. تربیت فرزندان و مدیریت خانواده و به‌طور کلی خانه‌داری و خانواده‌داری، اموری هستند که زنان نقش مهمی در انجام آن ایفا می‌کنند و البته این تأثیرگذاری در کنار نقش مرد، به‌عنوان همسر و پدر خانواده به کمال می‌رسد. نقش آفرینی زنان در عرصه تربیت، نیاز به عواملی ذاتی و اکتسابی دارد، زنان به‌طور فطری به گونه‌ای خلق شده‌اند که محور مهرورزی و عطوفت در خانواده هستند و محبت مادرانه در وجود زن موجب رشد و نمو فرزندان و سلامت جسمی و روحی آنان می‌گردد. در کنار عوامل ذاتی که در فطرت زن وجود دارد عواملی نیاز است تا زن بتواند در کنار سلامت جسمی و آرامش روانی آن‌ها به پرورش روح و آداب و اخلاق فرزندان بپردازد که این عوامل اکتسابی و نیاز به فراگیری دارد. علم مرتبط با تربیت انسان، علم تربیت است که از آن می‌توان به‌عنوان علم دگرسازی نیز نام برد و ارکان و اصول تربیت اسلامی نیازمند فراگیری معارف قرآن و سنت است که بانوان می‌توانند در حوزه‌های علمیه به فراگیری این علوم بپردازند و با فراگیری محورهای تربیت اسلامی، آن‌ها را در خانواده عملی کنند. و بانوان طلبه با وجود زمینه علم آموزی در این عرصه می‌تواند الگوی تربیت اسلامی را به‌طور کاربردی در زندگی خویش و در تربیت فرزندان به کار گیرد. و به نوعی سبک زندگی اسلامی را برای زنان دیگر جوامع به تصویر بکشد. زیرا الگوی اسلامی تربیت در همه عرصه‌های زندگی یک شخص شامل امور مادی، معنوی، فردی، اجتماعی و همه دوران زندگی می‌باشد.

«سبک زندگی مجموعه رفتارهایی است که فرد از آن‌ها برای برآورده کردن نیازهای روزمره

خود و نیز برای هویت بخشی به خود انتخاب می‌کند.» (خاتمی نیا، ۱۳۹۳، ۱۳)

بنابراین وقتی از اسلام و قوانین اسلام سخن به میان می‌آید، باید دستور العمل‌های اسلام درباره متن زندگی از جمله دستورات تربیتی آن نیز در زندگی وارد شود که این امر مستلزم آشنایی با دستورات اسلام و علوم و فنون تربیتی روز می‌باشد که یک زن طلبه می‌تواند با فراگیری علم دین و علم روز به تلفیقی مفید از سبک تربیت اسلامی را در خانواده خود

عملی سازد. و از این طریق بتواند به عنوان یک مادر نسلی مفیدی برای جامعه اسلامی ارائه دهد و در دایره وسیعتر نوعی سبک زندگی و خانواده داری اسلامی را عملی کند و الگوی عملی برای زنان جامعه خود باشد.

۲.۲- عرصه تبلیغ

تبلیغ از بهترین ابزار ترویج و گسترش است که در مادی و معنوی به کار گرفته می شود. همه ادیان و مکاتب اعم از حق یا ناحق به وسیله تبلیغ می توانند به ترویج مبانی خود بپردازند و البته افرادی را به سلک و روش خود در آورند. به گفته مقام معظم رهبری باید عمده تبلیغ در جهت خاضع کردن دلها در مقابل اراده الهی و تسلیم در مقابل خدای متعال باشد. این، مهم ترین کار است. (امام خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از روحانیون،

<https://khl.ink/f/https://farsi.khamenei.ir> ۱۳۷۲/۱۱/۱۷

از بهترین روش های تبلیغ که آثار روانشناختی موثرتر و سریعتری را دارد، روش تبلیغ چهره به چهره است که از بهترین و از طرفی ابتدائی ترین روش های تبلیغ می باشد. با توجه به نیاز جامعه در مسائل مختلف مربوط به حوزه دین و مسائل زنان، ضرورت وجود زنان متبحر در علم دین و علوم روز و از طرفی ماهر در فن تبلیغ، غیرقابل انکار است.

از جمله محورهایی که حوزه های خواهران با توجه به جایگاه علمی - تبلیغی خود و متناسب با مسئولیت خود می توانند در ساختن جامعه اسلامی و زمینه سازی برای تمدن نوین اسلامی می توانند تأثیر گذار باشند، عبارتست از؛

الف) ترویج همبستگی در بین آحاد مردم

ایجاد یک تمدن امری است که به عزم جمعی همه عناصر جامعه بستگی دارد و این امر نیازمند یک جریان سازی جهت همبستگی جمعی در جهت نیل به سوی تمدن سازی نوین اسلامی می باشد. مقام معظم رهبری در تبیین این که افراد جامعه باید یک عزم جمعی برای تمدن سازی داشته باشند می فرمایند؛ «باورهای مردم باید عوض بشود؛ باور به اسلام، باور به انقلاب، باور به اسلام سیاسی، باور به این که اسلام غیر از کارهای شخصی وظایف عمومی

هم دارد، حکومت هم دارد، جامعه‌سازی هم دارد، تمدن‌سازی هم دارد.» (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۴/۱۲/۲۰، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/32587>)

«دورکیم مفهوم همبستگی اجتماعی را به صورت شفاف در بستر تحلیلی تقسیم کار اجتماعی به کار برد. وی برای رسیدن به تحلیل فکری مورد نظر خود از مفهوم صنف آغاز و سیر تغییر و دگرگونی‌های اصناف را پی گرفت. وی معتقد است که اصناف در فرایند صنعتی شدن می‌بایست خصلت‌های بومی و محله‌ای خود را از دست داده، به اصناف ملی تبدیل شوند تا بتوانند کارآیی لازم را داشته باشند و نظام تقسیم کار سنتی را به تقسیم کار پیچیده تبدیل سازند. زمانی که اصناف از حالت ملی و منطقه‌ای خارج شوند، خواهند توانست جامعه را از حالت مجمع‌الجزایر و نواحی جدا از هم، خارج و یکپارچه سازند.» (حسامی، ص ۳۳، ۱۳۹۰)

دین اسلام در موضوع همبستگی اجتماعی پا را از همبستگی در ساختار قرارداد اجتماعی فراتر گذاشته و انسان‌ها را در هر دین و زبان و قومیتی با واژه امت واحده تلقی کرده است. خداوند در قرآن کریم در آیه ۲۱۳ سوره بقره می‌فرماید: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً...﴾ (بقره، ۲۱۳) به این معنا که مردم (در آغاز) یک دسته بودند؛ (و تضادی در میان آن‌ها وجود نداشت.)،

خداوند بعد از این‌که؛ مردم را در آغاز امت واحده معرفی می‌کند، در ادامه آیه بعثت انبیا، ارسال رسل، حکم بر اساس کتب آسمانی در موارد اختلاف بین مردم و هدایت مردم در موارد دوری از حق را عامل بازگشت به امت واحده معرفی می‌کند.

عزم جمعی برای تشکیل تمدن نوین اسلامی، نیاز به همبستگی اجتماعی در بین افراد جوامع اسلامی دارد و حوزه‌های خواهران با ابزار تبلیغ می‌توانند بهترین عامل در گسترش مفاهیم ارزشمند اسلام و زودن اختلافات باشند تا در راستای وحدت ایجاد شده زمینه تمدن‌سازی نوین اسلامی باشند.

ب) زنده کردن هویت مستقل زن مسلمان با توجه به الگوهای طراز اسلامی

اسلام در زمانی ظهور کرد که زنان در جوامع انسانی جایگاهی ابزاری در زندگی مردان داشتند و این مسئله در جامعه بدوی آن زمان که در قرآن با عنوان جاهلیت اولی نام برده می شود، به مراتب شدیدتر بود و حیات دختران به دست پدرانشان در بدو تولد خاتمه می یافت و در صورتی که کسی ننگ داشتن دختر را تحمل می کرد، با وی به عنوان اسیر و ابزار در دست مردان برخورد می شد.

با آمدن اسلام، جایگاه زن آن چنان رفعت یافت در قرآن و روایات بر جایگاه زنان و حقوق ایشان تأکید فراوان شده است. نگاه فاخر اسلام به زن و وجود الگوهای بزرگی همانند فاطمه زهرا موجب شد تا زنان به کسب مقامات عالی بپردازند و با حضور در عرصه های مختلف در جامعه اسلامی صدر اسلام نقش آفرینی کنند.

وضعیت جهان به گونه ای است که، جاهلیت جدیدی در مورد زنان آغاز شده است. در جاهلیت مدرن، به زنان با نوعی فریب و به قصد خدشه وارد کردن به شأن او نگاه می شود. با توجه به مسئولیت حوزه های خواهران درباره مسائل زنان، بایستی در عرصه تبلیغ طلاب دو محور مورد نظر رهبری انقلاب، در مورد آسیب شناسی و درمان نگاه غلط دنیا به مسئله زن مورد توجه قرار بگیرد.

بدفهمی نسبت به مسئله خانواده و بد عمل کردن در رفتارهای داخل خانواده
مقام معظم رهبری معتقدند امروز بحران آب و هوا، بحران آب و بحران انرژی و...
به عنوان مسائل اصلی بشریت مطرح می شود در صورتی که مسائل اصلی بشریت مسائلی است که با معنویت انسان و با اخلاق انسان و برفتار اجتماعی انسان ها با یکدیگر مرتبط است که یکی از مهم ترین آن ها بحران زن (مسئله زن و مرد، جایگاه زن، مسئله زن و شان زن در جامعه) می باشد ولی چون برخلاف راهبردهای اصلی غرب هست اصلا آن را مطرح نمی کنند.

مسئله بحران زن که از غرب شروع شده و به کشورهای دیگر از جمله جوامع اسلامی

سرازیر شده خیلی قدیمی و ریشه دار نبوده و نیازمند کار فکری مستمر و جدی است تا در میان مدت یا بلند مدت حل شود. (امام خامنه‌ای، دیدار با جمعی از بانوان نخبه، ۱۳۹۵/۵/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/33912>)

روشن ساختن نگاه غلط دنیا در مسئله زن برای زنان جامعه در صورتی مثمر ثمر خواهد بود که در کنار آن به معرفی الگوهای عملی از زن مسلمان پرداخته شود.

تاریخ اسلام حاکی از حضور درخشان زنان در صدر اسلام بوده است. از جمله ایشان حضور پر قدرت حضرت خدیجه کبری علیها السلام در پشتیبانی اقتصادی، اجتماعی و اعتقادی از دین اسلام است. ایشان اولین نمونه بارز از جایگاه اثر گذار یک زن را به جهان معرفی کردند. و در ادامه راه ایشان زنانی مانند سمیه همسر یاسر را می‌بینیم که با ایمان علنی خود در برابر طاغوت زمان ایستاده و به شهادت رسید. در آغاز نهضت جهانی و انسان ساز اسلام که خواهان نجات انسان از تاریکی ظلم و جهالت است، زنان در سنگر علم و تربیت و پشتیبانی از جبهه‌های جهاد پا به میدان گذاشتند و فاطمه زهرا علیها السلام ستاره درخشان در این میدان است که به خوبی الگویی برای زنان و همه انسان‌ها ارائه کردند. در ادامه این جریان نیز رسالت امام گونه حضرت زینب علیها السلام گویای این امر است که یک زن می‌تواند پیامبر امام زمان خود بوده و در ادامه قیام عظیم عاشورا روشنگر چهره واقعی حق از باطل برای همه اعصار باشد.

سیره این بانوان بزرگ به عنوان یک تفکر و مکتب در بین بانوان جهان اسلام تاکنون مطرح بوده است که نتایج آن در حضور زنان در عرصه انقلاب ایران و ۸ سال دفاع مقدس به خوبی به عرصه ظهور رسید. در واقع زن می‌تواند در عرصه‌های مختلف زندگی اجتماعی و سیاسی با معرفت، بصیرت و اراده مستمر نقش آفرینی نماید همان‌گونه که زنان مسلمان ایرانی توانستند در صحنه‌های پیروزی انقلاب اسلامی و بحران‌های امنیت داخلی مثل کردستان و حماسه هشت سال دفاع مقدس حضوری همه‌جانبه و موثر داشته باشند رسالت خود را به نحو احسن انجام دهند. (رک؛ الیاسی، نقش و کارکرد زنان در بحران، ۱۳۸۳)

زنان طلبه بایستی هویت والای زن مسلمان را به گونه ای مطرح کنند که در زنان جامعه تحولی را برای میل به الگوگیری از زنان شاخص در اسلام ایجاد کنند و در برابر هجم عظیم تبلیغی رسانه ای، مانع از الگوگیری های نادرست شوند.

مقام معظم رهبری هویت و الگوی واقعی زن را این گونه تبیین می کنند که زن درعین این که باید هویت و خصوصیات زنانه خود را حفظ کند و در ایجاد آرامش و سکونت در داخل خانواده تلاش نماید همزمان باید بتواند در میدان ارزش های معنوی و در عرصه مسائل اجتماعی و سیاسی فعال باشد. ایشان در این زمینه می فرمایند: "... هم در عرصه مسائل اجتماعی و سیاسی و ایستادگی و صبر و مقاومت و حضور سیاسی و خواست سیاسی و درک و هوش سیاسی، شناخت کشور خود، شناخت آینده خود، شناخت هدف های ملی و بزرگ و اهداف اسلامی مربوط به کشورهای اسلامی و ملت های اسلامی، شناخت توطئه های دشمن، شناخت دشمن، شناخت روش های دشمن باید روز به روز پیشرفت کند." <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/3024>

بنابراین هویت واقعی زن، در هیچکدام از زن از جامعه و در پرده بودن همیشگی و یا حضور بی حد و بی قاعده زنان در جامعه و به اصطلاح آزاد، نمی باشد بلکه حضور انسانی زن و مطابق با شأن او است که موجب شکوفایی استعداد های انسانی او می باشد. تمدن اسلامی آرمانی است که با نقش آفرینی همه آحاد جامعه به خصوص زنان، قابل دسترسی است و تبیین جایگاه زنان و ارائه الگوهای عملی مناسب، جامعه زنان را در سیر به سوی تحقق تمدن سازی نوین اسلامی پیش می برد.

ج) ترویج سبک زندگی اسلامی

یکی از محورهای بیانیه گام دوم که از سوی رهبری انقلاب طرح شده است در کنار محورهای علم و پژوهش، اخلاق و معنویت، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن مسئله سبک زندگی اسلامی است.

سبک زندگی اسلامی از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است و شاید بتوان گفت آثار عملی تمدن نوین اسلامی بایستی در سبک زندگی مردم جامعه دیده شود. شیوه زندگی یا سبک زیستن که منعکس‌کننده گرایش‌ها و ارزش‌های یک فرد یا گروه است؛ عادات، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی، سطح اقتصادی و... که باهم طرز زندگی کردن فرد یا گروهی را می‌سازند.

با توجه جهان‌شمول بودن اسلام و از طرفی جامع و کامل بودن مبانی و آموزه‌های اسلامی، مفاهیم دینی برخاسته از آن در همه عرصه‌های فقهی، اعتقادی، اخلاقی و عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی و البته تربیتی کاربرد دارد و ترویج آن‌ها موجب اسلامی‌سازی سیره زندگی افراد جامعه و اسلامی آن می‌شود و این همان سبک زندگی اسلامی است که یکی از گام‌های مهم در ایجاد تمدن نوین اسلامی می‌باشد

محقق کردن حقایق اسلامی در متن زندگی و اقامه این امور تنها به انجام وظیفه فردی محدود نمی‌شود بلکه با توجه به بیانات معظم له این حقایق بایستی در بطن جامعه عمل شود و تبدیل به سبک و سیره زندگی افراد جامعه باشد که این امر فقط با ترویج و تبلیغ مداوم مبانی و همراه با آموزش صحیح آن صورت می‌گیرد.

روشن است که، خانواده کوچکترین واحد جامعه است اما اهمیت بسیار زیادی دارد و تأمین سعادت جامعه درگرو خوب پرورش یافتن افراد در خانواده است.

از آنجاکه حوزه‌های علمیه انسان پرور هستند، رشد شاکله وجودی انسان‌ها که در سایه تربیت و اخلاق، هدف اصلی در حوزه‌های علمیه است. و حوزه‌های علمیه بستری برای تربیت، آموزش، تعلیم و تعلم نسل سالم و صالح است. زیرا پرورش نسل به دست مادران صالح و سالم محقق می‌شود هر چند برنامه‌ریزی تربیتی حوزه جنسیت ندارد و به همان اندازه که زنان سهیم هستند، مردان نیز سهم دارند اما مادران به دلیل احساسات و اثربخشی بیشتر مد نظر هستند.

در حوزه‌های علمیه خواهران بایستی مبلغینی تربیت شوند که با شناخت سبک زندگی

اسلامی، آموزه های تربیتی آن را برای مادران جامعه تبیین و از طرفی ایشان را در برابر آسیب های سبک زندگی غربی که خانواده ها را هدف قرار می دهد، آگاه سازند. تا با این زیر ساخت های قوی پایه های انسانی تمدن اسلامی بنیان نهاده شود.

۲.۳-۲. جهانی سازی مفاهیم تمدن اسلامی در مراسم حج

فلسفه وجود عبادات اجتماعی به خصوص حج، با مشاهد و مناسک و شعائر خود، ایجاد روح وحدت و ایجاد نمادی از قدرت اسلام و از طرفی ایجاد یک امت واحده نوین است. قرآن از همه انسان ها با توجه به فطرت انسانی با عنوان امت واحده یاد می کند و می فرماید: ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ (بقره، ۲۱۳) بنابراین وجود حج یادآور امت واحده بودن انسان ها و یادآور پیام فطرت می باشد که مسلمانان را در عزم واحد بودن راسخ می کند و برای پیروان سایر ادیان این ندای فطرت را یادآوری می کند.

با توجه به بیانات رهبری معظم انقلاب، پیام وحدت و جماعت در حج، صراحت بیشتری می یابد. (امام خامنه ای، پیام به کنگره عظیم حج، ۱۳۷۰/۳/۲۶، <https://khl.ink/f/> <https://farsi.khamenei.ir/> ۲۴۶۴)

با توجه به جایگاه اجتماعی بزرگی که برای فریضه حج در دین اسلام در نظر گرفته شده است و در قرآن از خانه کعبه به عنوان برکت و مایه هدایت یاد شده است ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ﴾ (آل عمران، ۹۶)، کسانی که رسالت تبلیغ در مراسم حج را عهده دار می باشند نیز دارای مسئولیت سنگینی خواهند بود و بخش عمده ای از این مسئولیت بر دوش علما و طلاب حوزه های علمیه اعم از برادران و خواهران می باشد. امام خمینی (قدس سره)، حج کانون معارف الهی معرفی می نمایند و گشودن گنجینه این معارف و ابلاغ آن در موسم حج را، از وظایف عالمان و آگاهان دین می دانند. لذا استفاده از فرصت عظیم حج که به نوعی بزرگترین همایش جهانی است مستلزم علم به مبانی دینی، آگاهی از مسائل روز و استفاده از ابزار و زبان روز است.

فریضه حج کامل ترین نمونه اعمال عبادی دین مبین اسلام است، لذا تبلیغ دین اسلام

محمدی (صلی الله علیه و آله) در کنگره عظیم حج، شاید یکی از اهداف بزرگ برگزاری این آیین الهی باشد تا رفته رفته با تبیین اسلام ناب در این گردهمایی عظیم، اصول اساسی اسلام هرچه بیشتر روشن گردد. ارکان ارزشی اسلام بایستی در یک مراسم سالانه در بین نمایندگان از آحاد امت اسلام و به عبارتی کل دنیا، یادآوری شود. لذا حضور افراد عالم در عرصه آموزش و تبلیغ مبانی اسلام راستین، می تواند زمینه خوبی برای گسترش دیدگاه مترقی و جهان شمول آن باشد. زیرا در صورت عدم حضور عناصر علمی و ماهر این بستر می تواند زمینه ای برای تبلیغ دیدگاه های سلیقه ای به اسلام باشد.

به فرموده مقام معظم رهبری (مدظله العالی) حج یک فریضه استثنائی است. در حج مجموعه ای از ارزشهای اسلامی جمع شده است که در هیچ واجب دیگری، در هیچ فریضه دیگری این همه خصوصیت از خصوصیات مورد تمجید اسلام، وجود ندارد. در واقع حج یک نمودار کوچکی از جامعه اسلامی برتر و در واقع یک نمونه ای از آن چیزی است که ما در تمدن اسلامی، مورد نظر داریم؛ تمدن اسلامی، این را باید به بشریت اهدا کند. در تمدن نوین اسلامی، معنویت در کنار مادیت، عروج اخلاقی و معنوی و روحی و تضرع و خشوع، در کنار پیشرفت زندگی مادی [است]؛ حج مظهر یک چنین تمدنی است. (امام خامنه ای، دیدار با

کارگزاران حج، ۱۳۹۸/۴/۱۲، <https://farsi.khamenei.ir>، <https://khl.ink/f/> ۴۲۹۷۴

ایجاد نگرش صحیح به اسلام در زمان برگزاری حج در طول سالیان می تواند موجب مطالبه گری افراد جوامع اسلامی از حکام خویش شود و در روند انتخاب دولتمردان مؤثر واقع شود و نهایتاً به تشکیل دولتها و جوامع اسلامی بیانجامد تا دنیا در نتیجه این خیزش ها و تحولات شاهد تشکیل تمدن نوین اسلامی باشد.

ضرورت وجود مبلغین حوزه های علمیه برادران و خواهران در جایی به خوبی روشن است که در غالب کشورهای اسلامی تفکر سکولار یا همان جدایی دین از سیاست حاکم است و از طرفی حکومت مجری آیین حج، خود نیز از عوامل ایجاد نگاه تحجرآمیز به اسلام است. آندره میکل نویسنده کتاب اسلام و تمدن اسلامی، تبلیغات وهابیت را چیزی جز در

محدوده مذهبی خودشان نمی‌داند و تأکید دارد که اسلام مورد تبلیغ ایشان هیچ ویژگی انقلابی ندارد و بیشتر اسلام را در اختیار حاکمان و علما را در نقش عالمان درباری تعریف می‌کند. و این در صورتی است که، در اسلام راستین - که مطابق با موازین کتاب و سنت است - معیار ارزشمندی افراد به تقواست و ولایتی غیر از ولایت الله پذیرفته نیست. بنابراین تبعیت از حکام طاغوت مطرود می‌باشد زیرا این نوع حکومت مانع از تعالی جامعه اسلامی می‌باشد در نتیجه این حکومت اسلامی است که می‌تواند قوانین اسلامی را در جامعه اجرا کند. و این مبانی اساسی است که بایستی در متن فریضه حج در کنار احکام و اعمال وارد شده تبلیغ گردد. (میکل، ۱۳۸۱، ص ۱۳۰)

امروزه تبلیغ مبانی اسلام اصیل در دایره جهانی، امری که تنها با وجود فریضه حج امکان‌پذیر است چرا که موسم حج زمانی است مسلمانان فارغ از همه ملیت و قومیت‌ها و تا حدودی آزاد از فشار حکومت‌ها و رسانه‌ها در یک جا حضور دارند و مناسک حج را به جا می‌آورند و این حرکت جمعی می‌تواند به همبستگی و وحدت امت اسلام و زمینه‌سازی برای تمدن‌سازی اسلامی منجر شود چرا که بنا به فرموده مقام معظم رهبری؛ استکبار جهانی و استعمار، از یکی دو قرن پیش، مصلحت خود را در این دانست که بین ملت‌های مسلمان اختلاف بیندازد. و از این طریق آن‌ها را در جهات دینی و ملی استحاله کنند و از این طریق بر ایشان مسلط شوند.

۳. حضور فعال در فضای مجازی

یکی از اموری که انسان امروزی در تعامل پیچیده با آن قرار گرفته، فضای مجازی است. پایه جامعه انسانی بر ارتباط بنا گذارده شده و نیاز به انس و ارتباط با دیگران، در نهاد انسان بوده است، از طرفی انسان موجودی متفکر و دارای قدرت تعقل است و می‌تواند آثار فکر و تعقل خود را از طریق نطق و سخن گفتن آشکار کند.

با اختراع کامپیوتر و بدنبال آن ایجاد شبکه‌های کامپیوتری که از آن تعبیر به اینترنت می‌شود دامنه گستردگی روابط انسان‌ها از جهات مختلفی رو به پیشرفت گذارد. از جمله این

جهات می‌توانیم به پیشرفت در ابعاد این روابط اشاره کنیم که شامل ارتباط تصویری، صوتی و مکاتبه‌ای می‌باشد که همه از طریق رایانه‌ها و فضای مجازی قابل دسترسی است. اما جهت دوم این پیشرفت گستردگی دامنه این روابط است به این تعبیر که در روابط از طریق رایانه‌ها مرزهای جغرافیایی برداشته شده و محدودیتی از حیث مکان یا تعداد افراد مخاطب مفروض نیست و جهت سوم از لحاظ سرعت ارتباط‌گیری در فضای مجازی است که افراد بدون داشتن محدودیت بازه زمانی و در عرض چند ثانیه می‌توانند با فرد یا افراد مورد نظر خود در ارتباط باشند. در کنار جهات پیشرفت ارتباطاتی انسان‌ها و آثار مفید آن، فضای مجازی می‌تواند آثار سوئی نیز بر افراد و جوامع داشته باشد. عمده این آثار، ایجاد بستری سریع، آسان و گسترده در جهت تهاجم غرب و استکبار جهانی در قالب جنگ نرم رسانه‌ای می‌باشد.

مقام معظم رهبری در این رابطه می‌فرمایند: «از اول انقلاب تا امروز، آمریکا جنگ رسانه‌ای با ما داشته؛ یعنی دروغ‌پراکنی، اغواگری، فتنه‌انگیزی، ترویج فساد، تحریک افراد؛ این مال امروز نیست. امروز البته شیوه‌های جدید و اینترنت و فضای مجازی و امثال اینها هم آمده است اما آن وقتی هم که اینها نبود، با تلویزیون، با رادیو، با ماهواره، دائم مشغول بودند؛ یعنی چهل سال است که این چالش بین ما و آمریکا وجود دارد (امام خامنه‌ای، بیانات در دیدار با دانش آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۷/۰۸/۱۲، <https://khl.ink/f/https://farsi.khamenei.ir/4833/>). وجود این خطر امری است که مورد تأکید رهبری انقلاب و سایر اندیشمندان جوامع اسلامی بوده است زیرا بسیاری از انحرافات و تنش‌های ایجاد شده در جوامع، به خصوص در جوامع اسلامی از القائنات شبکه‌های مجازی نشئت می‌گیرد. حضور افراد عالم و محقق و آشنا به سواد ابزارهای ارتباطی روز در عرصه فضای مجازی، امری است که یکی از نیازمندی‌های جوامع برای ایجاد پیشرفت و رفع نیازمندیها و جلوگیری از آسیب‌ها و خطرات ناشی از این فضا می‌باشد.

خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُولٍ إِلَّا يَلْسَانٍ قَوْمِهِ﴾ (ابراهیم/۴)

بنابراین حضور مبلغین دینی اسلام شناس و آگاه به مسائل روز در فضای مجازی، اهمیت ویژه ای در تحکیم پایه های اعتقادی افراد جامعه دارد و مانع از اثرات سوء تبلیغی ادیان و فرق و جریان های انحرافی در اذهان آنها می باشد، چرا که در فضای مجازی مخاطب در زمان کوتاهی در برابر حجمه عظیمی از شبهات مختلف به خصوص شبهات دینی و اعتقادی قرار می گیرد. با توجه به این که جامعه زنان در بین مخاطبین فضای مجازی آسیب پذیرتر هستند و از طرفی بانوان طلبه در کنار آگاهی از علوم انسانی و اسلامی، به مسائل خاص زندگی و روحیات زنان اشراف بیشتری دارند، لذا حوزه های خواهران می توانند با تربیت نیروهای زبده این نیاز مهم جامعه را از طریق بانوان طلبه پاسخگو باشند. و با حضور فعال در این عرصه به تبیین مبانی اسلام و حل معضلات جامعه زنان و پیشگیری از آسیب های احتمالی آنان، فضای مجازی را به بستری برای تمدن سازی نوین اسلامی تبدیل کنند.

۳.۱. حفظ مرزبندی اعتقادی

در دیدگاه مقام معظم رهبری یکی از الزامات حضور در فضای مجازی، حفظ مرزبندی اعتقادی با دشمن است. در مسئله تبلیغ و حضور طلاب در فضای مجازی نیز طلاب می توانند حضور فعال داشته باشند و این مستلزم اشراف علمی و مهارتی به کار تبلیغ در فضای مجازی است که موجب غنا و استقلال فکری مبلغ در ارتباط با کاربران مختلف خواهد بود و مانع از این امر خواهد بود که فرد در مسیر کار دچار استحاله و حرکت انفعالی شود. در صورتی که بایستی فعالیت یک طلبه با هدف اثرگذاری مفید باشد. مقام معظم رهبری بر این نکته تأکید دارند که مرزهای اعتقادی و سیاسی باید مشخص و روشن باشد تا جلوی نفوذ و خدعه و فریب دشمن گرفته شود ایشان در این زمینه می فرمایند: "اگر مرز با دشمن روشن بود، تسلط او بر فضای مجازی، بر محیط فرهنگی به این آسانی نخواهد بود." (امام خامنه ای، بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان، ۱۳۹۷/۱۲/۲۳، <https://khl.ink/f/41994> <https://farsi.khamenei.ir>)

۳.۲. حضور جریان ساز

حضور موفق طلاب علی الخصوص بانوان طلبه در فضای مجازی، مستلزم این است که در کنار اشراف علمی و مهارتی بتواند از مرحله تدافعی در برابر هجمه‌های رسانه‌ای فراتر رفته و حضور تأثیر گذار و هجومی و جریان ساز داشته باشند.

حضور کنش گرانه در فضای مجازی در گرو شناخت و آگاهی نسبت به مسائل روز و نیازمندیهای جامعه مخاطب دارد. حوزه‌های خواهران می‌تواند در شاخه‌های مختلفی از موضوعات، برای طیف متفاوت سنی از دختران و بانوان در سطح جهان محتوای علمی و دینی تولید و از این طریق طراحی و مهندسی اخلاقی و فرهنگی مطابق با نیازهای انسانی زنان را به دست گیرد و با ایجاد نگاه درست زنان به خویشتن و تربیت ایشان، تربیت صحیح جوامع انسانی را در سطح کشورهای اسلامی و در مرحله بعد در سطح جهانی به دست گیرند و این مرحله یعنی تبلیغ در جهت اثرگذار و جریان ساز می‌تواند اولین قدم در ایجاد تمدن نوین اسلامی باشد.

مقام معظم رهبری در این باره می‌فرماید: «دستگاه‌های مختلفی در فضای مجازی حضور دارند اما حضور در این فضا باید یک حضور جریان ساز باشد، ضمن این که بهترین راه شناسایی و ارتباط با گروه‌های مؤثر فرهنگی و یافتن سؤال‌ها و سرخ‌های فکری آنان، استفاده از فضای مجازی است. (امام خامنه‌ای، دیدار مسئولان دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم با رهبر انقلاب، ۱۳۹۷/۱۱/۰۷، <https://farsi.khamenei.ir> <https://khl.ink/f/41494>)

نتیجه‌گیری

حوزه‌های علمیه خواهران به عنوان یک نهاد علمی، فرهنگی و دینی می‌تواند، تأثیر مهمی در تمدن‌سازی نوین اسلامی داشته باشد، چرا که در وهله اول می‌تواند نیروهای قوی و مفید را در ابعاد علمی - فرهنگی تربیت کند و در مرحله بعد آثار و عملکرد نیروهای خود را در عرصه تبلیغ دین اسلام و جامعه‌سازی اسلامی به ظهور برساند. اولین قدم در نقش

آفرینی حوزه های علمیه خواهران در جهت تمدن سازی نوین اسلامی، ایجاد پایه های محکم علمی از سوی حوزه های علمیه است که این امر با کمک عنصر پژوهش و تلاش پژوهشگران در جهت اسلامی سازی علوم روز و در قالب تدوین متون برجسته علمی و متون درسی در مراکز علمی اعم از حوزه و دانشگاه قابل دسترسی می باشد.

حوزه های علمیه می تواند بستری برای تربیت طلاب مهذب و توانمند باشد تا بتوانند پاسخگوی مسائل زنان جامعه باشند. زیرا بعلا ارتباط بیشتر با جامعه مخاطب زن و همچنین شناخت بیشتر از نیازمندیهای ایشان، زنان طلبه متخصص در حوزه دین می توانند تعامل بیشتر و اثرگذار در بین زنان جامعه اسلامی داشته باشند. بانوان طلبه با وجود زمینه علم آموزی در این عرصه می تواند الگوی تربیت اسلامی را به طور کاربردی در زندگی خویش و در تربیت فرزندان به کار گیرد. و به نوعی سبک زندگی اسلامی را برای زنان دیگر جوامع به تصویر بکشد. زیرا الگوی اسلامی تربیت در همه عرصه های زندگی یک شخص شامل امور مادی، معنوی، فردی، اجتماعی و همه دوران زندگی می باشد.

عزم جمعی برای تشکیل تمدن نوین اسلامی، نیاز به همبستگی اجتماعی در بین افراد جوامع اسلامی دارد و حوزه های خواهران با ابزار تبلیغ می توانند بهترین عامل در گسترش مفاهیم ارزشمند اسلام و زودن اختلافات باشند تا در راستای وحدت ایجاد شده زمینه تمدن سازی نوین اسلامی باشند. همچنین زنان طلبه بایستی هویت والای زن مسلمان را به گونه ای مطرح کنند که در زنان جامعه تحولی را برای میل به الگوگیری از زنان شاخص در اسلام ایجاد کنند و در برابر هجوم عظیم تبلیغی رسانه ای، مانع از الگوگیری های نادرست شوند. و در حوزه های علمیه خواهران بایستی مبلغینی تربیت شوند که با شناخت سبک زندگی اسلامی، آموزه های تربیتی آن را برای مادران جامعه تبیین و از طرفی ایشان را در برابر آسیب های سبک زندگی غربی که خانواده ها را هدف قرار می دهد، آگاه سازند. تا با این زیر ساخت های قوی پایه های انسانی تمدن اسلامی بنیان نهاده شود

ایجاد نگرش صحیح به اسلام در زمان برگزاری حج در طول سالیان می تواند موجب

مطالبه‌گری افراد جوامع اسلامی از حکام خویش شود و در روند انتخاب دولتمردان مؤثر واقع شود و نهایتاً به تشکیل دولتها و جوامع اسلامی بیانجامد تا دنیا در نتیجه این خیزش‌ها و تحولات شاهد تشکیل تمدن نوین اسلامی باشد. ضرورت وجود مبلغین حوزه‌های علمیه برادران و خواهران در جایی به خوبی روشن است که در غالب کشورهای اسلامی تفکر سکولار یا همان جدایی دین از سیاست حاکم است و از طرفی حکومت مجری آیین حج، خود نیز از عوامل ایجاد نگاه تحجرآمیز به اسلام است. در کنار جهات پیشرفت ارتباطاتی انسان‌ها و آثار مفید آن، فضای مجازی می‌تواند آثار سوئی نیز بر افراد و جوامع داشته باشد. عمده این آثار، ایجاد بستری سریع، آسان و گسترده در جهت تهاجم غرب و استکبار جهانی در قالب جنگ نرم رسانه‌ای می‌باشد. که طلاب خواهر می‌توانند با علم به زبان روز و فضای ارتباطی جدید حضور فعال در فضای مجازی را با حفظ مرزبندی اعتقادی و البته به صورت حضور جریان ساز و اثر گذار داشته باشند.

فهرست منابع

قرآن

۱. ابوطالبی، مهدی، نقش علوم انسانی در تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری، مجله تحقیقات بنیادی علوم انسانی، ص ۹۷ تا ۱۲۴، شماره ۶، بهار ۱۳۹۶.
۲. اخوان نیلچی، نفیسه، یاسری، زینب، تبیین الگوی مفهومی نقش آفرینی زنان در تحقق تمدن نوین اسلامی، دوفصلنامه مطالعات بنیادین تمدن نوین اسلامی، شماره ۲، پائیز و زمستان ۱۳۹۷.
۳. جر، خلیل، فرهنگ لاروس عربی به فارسی، ترجمه سید حمید طبیبیان، دو جلدی، انتشارات امیرکبیر، تهران ۱۳۸۰.
۴. جرجی زیدان، تاریخ تمدن اسلام، ترجمه علی جواهرکلام، امیرکبیر، تهران، ۱۳۳۶.
۵. جعفری، محمد تقی، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۵، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران، ۱۳۷۶.
۶. حاجتی، میر احمد رضا، عصر امام خمینی (قدس سره)، مؤسسه بوستان کتاب، چاپ هفتم، قم، ۱۳۹۰.
۷. خاتمی نیا، فضا، زن، سبک زندگی و تمدن سازی نوین اسلامی، مجله پیام زن شماره ۲۶۷، شماره ۲۶۷ تیر ماه سال ۱۳۹۳.
۸. خیاط، علی، صفرپور، هادی، تبیین عوامل ایجاد تمدن نوین اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری، علمی-ترویجی حوزه علمیه، ص ۱۷۷ تا ۲۰۵، شماره ۶۸، پاییز و زمستان ۱۳۹۷.
۹. دشتی، محمد، ترجمه نهج البلاغه، انتشارات جلوه کمال، تهران، ۱۳۹۲.
۱۰. دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، تهران ۱۳۴۲.
۱۱. رسولی محلاتی، درسهایی از تاریخ تحلیلی اسلام، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، قم، ۱۳۶۸.
۱۲. عبد النبی، فرهنگ معاصر عربی - فارسی، ویراست دوم، دو جلدی، نشر فرهنگ معاصر، تهران، ۱۳۹۳.
۱۳. موسوی خمینی، سید روح الله، صحیفه نور، جلد ۷، مرکز تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۷۸.
۱۴. موسوی خمینی، -----، صحیفه نور، جلد ۱۴، انتشارات شرکت سهامی چاپخانه وزارت ارشاد اسلامی، تهران، ۱۳۶۱.

۱۵. میکمل، آندره، با همکاری هانری لوران، تاریخ تمدن اسلامی، ترجمه حسن فروغی، نشر سمت، تهران، ۱۳۹۳.

۱۶. مددی، محمودعلی، گام چهارم بسوی تحقق جامعه اسلامی (فرصت‌ها و چالش‌ها)، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، قم، ۱۳۹۱.

مقالات

۱۷. شایگان، فریبا، مومنی راد، فهیمه، نقش بانوان در استحکام درونی نظام از دیدگاه مقام معظم رهبری علمی - ترویجی وزارت علوم، ص ۴۷ تا ۷۱، شماره ۶۸، بهار و تابستان ۱۳۹۷.

۱۸. مهدوی، اصغر آقا، سقازاده، مهدی، بررسی و تحلیل نقش و جایگاه دانش فقه در تمدن‌سازی، ص ۴۳ تا ۵۸، شماره ۷، پاییز و زمستان ۱۳۹۴.

۱۹. رهب، محمدتقی، فرصت‌های تبلیغی حج، مجله میقات حج زمستان ۱۳۸۲، شماره ۴۶.

۲۰. رهبری، حسن، شهر و روستا در فرهنگ قرآن، پژوهش‌های قرآنی ۱۳۸۷ شماره ۵۴ و ۵۵ ویژه نامه قرآن و مهندسی فرهنگی مبانی تمدن اسلامی از منظر قرآن کریم

۲۱. بنی‌حسن، علی‌اصغر، مبانی تمدن اسلامی از منظر قرآن کریم، دانش‌آموخته حوزه علمیه قم و دانشجوی دکترای مدرسی معارف اسلامی ۱۳۹۹/۰۲/مقالات رشد آموزش قرآن و معارف اسلامی ۲۸